

MERCEDES GÖRÜNÜMLÜ TAKA: TEPAV'IN İHRACAT RAPORU

Ekonomi/Finans

H. Bader Arslan

barslan@t24.com.tr

30.07.2010

Önceki gün TOBB Üniversitesi'ne bağlı TEPAV, ihracata yönelik bir çalışma yayımladı. Medya bu raporu haber yapma konusunda çok istekli davrandı. Bazı yazarlar da çalışmayı köşelerine taşıdı. Bu, raporun içeriğinden çok raporu hazırlayan kurumun imajından kaynaklanan bir haber yapma isteği olsa gerek. Zira, on sayfadan oluşan metin, hatalı ve yüzeysel ifadelerle dolu.

Çalışma, Türkiye'nin kriz sonrasında dünya ticaretinde yaşanan toparlanmaya eşlik edemediği, ihracatın AB ülkelerinden diğer pazarlara doğru kaydığı, AB'de pazar kaybedildiği, 2010 başında ihracatımızdaki artışın dünyanın çok gerisinde olduğu, para birimleri değerlendirilse de bazı ülkelerin ihracatlarını Türkiye'ninkinden fazla artırdığı gibi tespitlerle bulunuluyor.

2007-2008 döneminde rekor kıran dünya dış ticaret hacmi küresel mali kriz ile büyük bir darbe aldı ve 2009 yılında dolar bazında nominal olarak yüzde 23 civarında daraldı. 2009 yılında Almanya'nın ihracatı %24.9, Japonya'nın ihracatı %25.8, Brezilya'nın ihracatı %22.7, Çin'in ihracatı %16 gerilerken, Türkiye'nin ihracatı ise %22.6 oranında düştü.

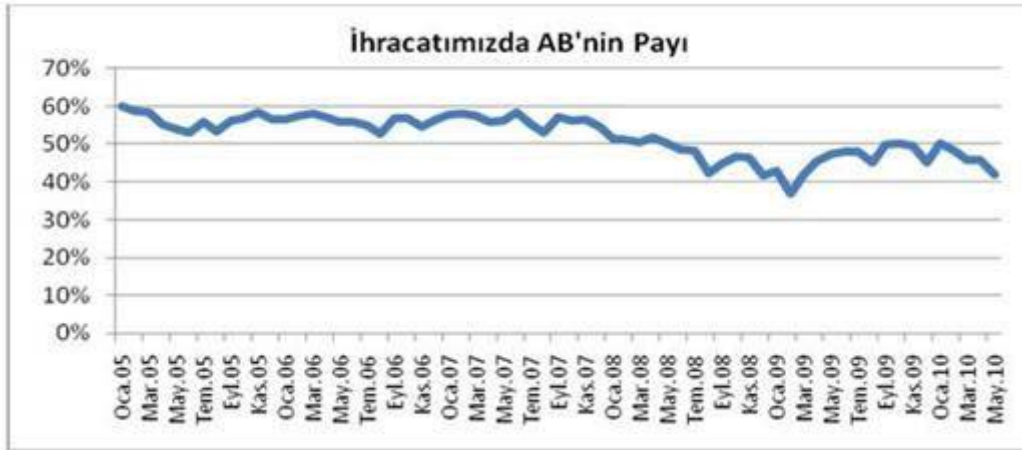
Mevcut gelişmeler ışığında dünya ticaretinin, 2009 yılında yaşanan daralmadan önceki düzeyine çıkışı 2012 yılında olacak gibi görünürken, TEPAV'ın çalışmasında Ekim 2009-Mart 2010 dönemini "kriz sonrası dönem" olarak adlandırması pek de doğru görünmüyor. Hele ki; Avrupa'da yaşanan borç krizinin en şiddetli olduğu 2010'un ilk yarısı için "kriz sonrası" ifadesi son derece iyimser bir yaklaşım.

Zamanlama boyutunda başka bir eksiklik ise raporun ikinci sayfasında verilen grafikte ve bunun yorumunda gözde çarpıyor. Grafik Türkiye'nin ve dünyanın 2010 yılının ilk 3 aylık dönemi ihracat verileri ile sonlanıyor ve ülkemizin ihracat artışı %7 olarak gösteriliyor. Oysa elimizde bazı ülkelerin 6, birçok ülkenin 5 aylık verileri mevcut. Geçen yılın aynı dönemine göre bu yılın ilk 6 aylık döneminde Türkiye'nin ihracat artışı %14.7. Çok kısa vadeli veriler ile istatistiksel analiz yapmak hatalı sonuçlar verebilir. Sadece dış ticarete değil, hemen hemen bütün ekonomik verilerde bir ya da birkaç aydaki değişim yerine uzun vadeli değişimleri izlemek daha objektif yorum yapabilmemizi sağlar.

2010'ın ilk yarısında, Brezilya, Çin ve Tayvan gibi, ihracat artış oranı Türkiye'nin üzerinde olan ülkeler olduğu doğru. Bunun nedeni ihracatımızın içinde Avrupa ülkelerinin payının çok yüksek olması. Avrupa'da talebin hâlâ cansız olması nedeniyle ithalatın zayıf seyretilmesinin yanı sıra, eurodaki değer kaybı nedeniyle dolar bazında ihracatın düşük kalması Türkiye ihracatını olumsuz etkiliyor. Bu durum, uygulanmakta olan ihracatta bölgesel çeşitlendirme çalışmalarının gerekliliğini bir kez daha ortaya koyuyor.

Türkiye'nin performansı düşük mü?

İhracatımız içinde AB payında son üç yıldır gerileme var. Kriz öncesi dönemde AB'nin toplam ihracatımızdaki payı %56 iken, 2008'de yüzde 48'e, 2009'da %46'ya geriledi. TÜİK verilerine göre 2010'un ilk 5 ayında ise oran yine %46.

Avrupa Birliği, şu ana dek Türkiye'nin en büyük pazarı oldu; hala da öyle. Bu nedenle, AB ekonomisindeki daralma-durgunluk ve ithalatının gerilemesine neden olan benzeri ekonomik gelişmeler, doğrudan Türkiye'nin ihracatını azaltıcı etkiye sahip oluyor. Nitekim

2009 yılında yaşanan da buydu. Ancak, AB'nin toplam ihracatımızdaki payının gerilemesi, bu bölgeye yaptığımız ihracatın da gerilediği anlamına gelmez. Nitekim 2007 ve 2008 yıllarında ihracatımızda AB'nin payı gerilemekle birlikte her iki yılda da bölgeye yapılan ihracatımız artmıştı.

2009 yılında Türkiye'nin ihracatı önceki yıla göre 29 milyar 860 milyon dolar geriledi. Bu gerilemenin %69.3'ü Avrupa (tüm Avrupa) ülkelerinden, %54.8'i (16 milyar 376 milyon doları) ise AB ülkelerinden kaynaklandı. Gerilemenin bu denli büyük olmasının 3 ana nedeni var:

Birincisi, Avrupa'nın krizden en ağır etkilenen bölge olması ve toplam ithalatının büyük orandan gerilemesi.

İkincisi, Türkiye'nin AB'ye ihraç ettiği ürünlerin kompozisyonu. Ülkemizin bölgeye ihracatında önde gelen mamuller, kriz döneminde talebi ve/veya fiyatı en fazla gerileyen ürünlerdi.

Aşağıdaki tablo Türkiye'nin AB'ye yaptığı ihracatta en fazla gerileme yaşanan ilk 10 ürün grubunu gösteriyor. Bu 10 ürün grubunda karşılaşılan ihracat gerilemesi toplam 12.7 milyar dolar olup; AB'ye ihracatımızdaki gerilemenin %77.5'ini, ihracatımızdaki toplam gerilemenin ise %42'sini temsil ediyor.

Demir-çelik, demir çelikten eşya, alüminyum ve alüminyumdan eşya, mineral yakıtlar ihracatımızda görülen gerilemede emtia fiyatlarında yaşanan düşüşün büyük payı var. Motorlu kara taşıtları, deniz taşıtları, giyim eşyası gibi ürünlerin ihracatında yaşanan gerileme büyük oranda talep düşüklüğünden kaynaklanıyor. Ayrıca Türkiye AB'ye daha az otomobil satarken, elimizde başka bir ülkenin AB'ye otomobil ihracatında artış olduğunu gösteren bir bilgi de yok.

AB'ye İhracatımızda Gerileme Görülen İlk 10 Ürün Grubu (\$)

	2008	2009	Fark	Değişim
Motorlu kara taşıtları	13.468.067.355	9.189.562.122	-4.278.505.233	-32%
Demir ve çelik	2.658.285.403	998.956.669	-1.659.328.734	-62%
Kazan, makine ve cihazlar	5.447.972.470	4.168.001.007	-1.279.971.463	-23%
Mineral yakıtlar	2.061.771.090	876.478.711	-1.185.292.379	-57%
Demir veya çelikten eşya	2.716.806.011	1.708.524.357	-1.008.281.654	-37%
Örme giyim eşyası	6.759.189.283	5.955.127.943	-804.061.340	-12%
Elektrikli makine	4.345.584.151	3.593.067.650	-752.516.501	-17%
Örülmemiş giyim eşyası	3.980.834.863	3.231.818.907	-749.015.956	-19%
Gemiler, suya yüzen araçlar	1.568.291.389	930.008.237	-638.283.152	-41%
Alüminyum ve alüminyum eşya	1.080.095.710	733.519.290	-346.576.420	-32%

Ihracatının yarıdan fazlasını Avrupa'ya, neredeyse yarısını AB'ye yapan Türkiye, bu coğrafyadan bağımsız düşünülüp değerlendirilmesi, bence doğru değil. Bu nedenle, kendi performansımızı başkalarıyla karşılaştırırken, Türkiye'nin bir uzak-doğu ülkesi olmadığını ve bu bölge ekonomilerinin özelliklerine sahip olmadığını unutmamak gerekir. **Ihracatının yarsını hala krizle boğuşan bir bölge ile yapan Türkiye ile ihracatının yüzde 10-15'ini bu bölgeye yapan Asya ülkelerini karşılaştırıp, "Türkiye iyi durumda değil"; ardından da "Türkiye eksen kaydırıyor" demek TEPAV'ın çalışmasını bilimsellik ve objektiflik açısından zayıflatıyor.**

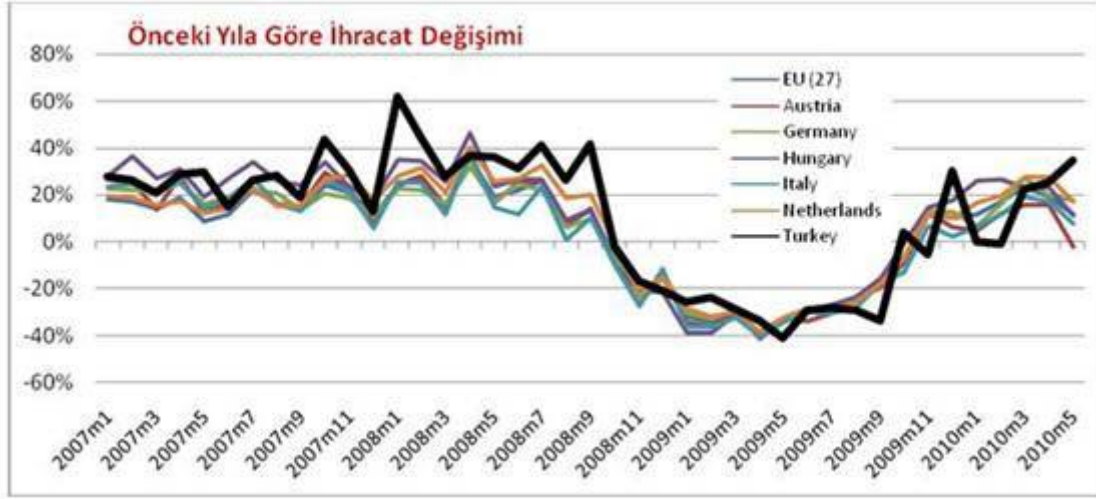
Aşağıdaki tablo Türkiye'nin ihracat değişimini, AB'nin ise ithalat değişimini göstermektedir.

Türkiye'nin ihracat artış performansı, AB'nin ithalat artışından daha düşük değil. Son iki ayda ihracat performansındaki nispi iyileşmeye rağmen, TEPAV'ın yaptığına aksine, kısa vadede yanlış sonuç verebilecek bu değerlendirilmeden özellikle kaçınmak gerekir.

Aşağıdaki tablo Türkiye ile bazı Avrupa ülkelerinin ihracat değişim performanslarını gösteriyor. Zaman zaman sapmalar olmakla birlikte,

Türkiye AB'nin önde gelen ekonomilerinden daha iyi bir ihracat performansına sahip.

-**Üçüncüsü**, dış ticaret verilerinin dolar ile ifade edilmesi ve söz konusu dönemde doların euroya karşı güçlenmesi nedeniyle AB'ye yapılan ihracatımızdaki gerilemenin muhasebe faktörleri nedeniyle daha yüksek çıkması. Nitekim AB'ye ihracatımızda euro bazında gerileme %21.6 iken, dolar bazında gerileme %25.9'. Aşağıdaki örnek ne demek istediğimi anlatmaya yardımcı olabilir.

ÖRNEK: Türkiye'nin AB'ye ihracatı 2008'de 30€ iken 2009'da %10 düşüşle 27€'ya gerilemiş olsun. 2008'de €/Ş paritesi 1.50; 2009'da ise 1.3 olsun. Eğer parite 1.3'e düşmemiş ve 1.5 olarak kalmış olsaydı; Türkiye'nin dolar bazında AB'ye ihracatı 45\$'dan (30€x1.5), 40.5 \$'a (27€x1.5)düşer; gerileme %10 olurdu. Oysa paritedeki düşüş nedeniyle ihracat 45\$'dan (30€x1.5) 35.1\$'a (27x1.3)düşer ve gerileme %22 olur.

Türkiye AB'de pazar payı kaybediyor mu?

TEPAV'ın raporunda, bazı ülkelerin AB'ye ihracatı ve bu ülkelerin AB ithalatındaki payları bir tablo halinde verilir, Türkiye'nin AB'de pazar payı kaybettiği yorumu yapılıyor. Pazar payı 3 ayda, 6 ayda ya da 1 yılda artmaz da azalmaz da. Değişmez demiyorum, dönemler ve talepte değişim itibarıyla dalgalanma olabilir ama artar ya da azalır diyebilmemiz için kısa vadeli verileri kullanamayız.

Türkiye ya da başka bir ülkenin AB'de pazar payı kaybettiğini, krizden çıkış sürecinde Türkiye'nin ihracat performansının dünyanın gerisinde kaldığını söylemek mümkün değil. Bu kadar kısa vadede söz konusu yargılara ulaşılamayacağı gibi; bunu söyleyebilmek için, listedeki her ülkenin AB'ye aynı malları aynı oranda satıyor olması gerekir. Oysa çalışmada verilen ve çoğu Asya ülkelerinden oluşan listedeki her ülke AB'ye farklı ağırlıklarda farklı mallar ihraç ediyor.

Krizden çıkış sürecinde Türkiye'nin ihracat performansının dünyanın gerisinden kaldığı gibi bir hüküm vermek için, bu tabloda listelenen ülkelerin, AB'nin ithalatındaki payının yanında, kendi ihracatlarında AB'nin payını incelemek daha objektif sonuçlar verebilirdi.

Kaldı ki; Macaristan, Polonya, Slovakya, Romanya ve Çek Cumhuriyeti dışındaki ülkelerin ihracatında AB'ye olan ihracatın payı Türkiye'ye göre çok düşük. AB'ye ihracatın toplam ihracatta payı Çin'de %20, Malezya'da %11, Hindistan'da %21, Endonezya'da %12, Tayland'da %12, Singapur'da %8, Hong Kong'da %14, Güney Kore'de %13, Rusya'da %46.

Kur olağan şüpheli mi?

Raporun sonlarında döviz kuruna yönelik eleştirilere atıf yapılırken, para birimleri değerlendirilmesine rağmen bazı ülkelerin (Çin, Endonezya ve Singapur) AB'deki pazar paylarının arttığı söyleniyor. Raporda adı geçen bazı ülkelerin, para birimlerinin değerlendirilmesine rağmen ihracatlarını artırdıkları söyleniyor. Türkiye'deki ihracatçılara da şu işaret veriliyor: "TL'nin değerli olduğu şikayetinizden vazgeçin. Asya ülkelerine bakın, onlar paraları değerlendiriyor olmasına rağmen ihracatlarını artırıyor."

Bu ülkelerin AB'deki pazar payında cüz'i iyileşme olduğu doğru. Ancak üç ülkenin de AB'ye ihracatında gerileme var. Türkiye ile bu ülkeler arasındaki fark, Türkiye'nin AB'ye ihracatındaki gerilemenin bir miktar daha yüksek oluşu. Zira Türkiye'nin AB ithalatından aldığı paydaki gerileme sadece ONBİNDE 4 (%1.14'ten %1.10'a düşmüş).

Döviz kurundaki değerlenmeyi sadece ihracat açısından değil, ithalat açısından da incelemek gerekir. Raporda yazılmamış ama ben size söyleyeyim: **Adı geçen bazı ülkelerin ithalatlarındaki artış, ihracatlarındaki artışın çok daha üzerinde.** Aşağıdaki tablo 2010 yılının ilk aylarında bazı Asya ülkelerinin ithalatlarının önceki yıla göre değişimleri gösteriliyor.

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran
Hindistan	34,8%	66,4%	67,1%	43,3%	38,5%	-
Endonezya	36,5%	57,6%	62,2%	61,9%	40,3%	-
Çin	85,8%	44,8%	66,2%	49,8%	48,3%	34,1%
Singapur	37,5%	25,2%	43,0%	43,8%	26,7%	31,7%
Tayland	44,8%	71,2%	59,7%	46,9%	55,0%	-

Bu mantıktan ne zaman kurtuluruz bilmiyorum ama paraları değerlendirirken ihracatlarını nasıl artırdıkları onların derdi. Pekiyi Çin'in yıllar boyunca parasını neden düşük değerli tuttu? Japonya neden defalarca (ve son kez dün) yenin değer kazanmasının Japon ihracatçıları aleyhine olduğunu açıklıyor? Eurodaki değer kaybının neden Avrupa ülkelerinin ihracat artışına destek olacağı yorumları yapıyor?

Türkiye'nin eksenini kaymıyor, yörüngesi genişliyor

TÜİK verilerine göre Mayıs ayında AB'ye ihracat artışı yüzde 20'de kalırken, diğer Avrupa ülkelerine olan ihracatımız geçen yıla göre yüzde 139; Güney Amerika'ya yüzde 172; Kuzey Amerika'ya %47.3 arttı. Çin'e yapılan ihracattaki artış oranı ise yüzde 120.

Acaba Türkiye, Avrupa kriz içindeyken, bu konuda eleştiri almamak için diğer bölgelere ihracatını artırmamalı mıydı? Bence bu konuda ülke olarak doğru yoldayız. Uzun süre önce yapmaya başlamış olmamız gereken şeyi son zamanlarda yapmaya çalışıyoruz. Dış ticareti krizden en az etkilenen ülkelerin ortak özelliği pazarlarını çeşitlendirmiş olmaları ve katma değeri yüksek üretim yapıyor olmaları. Türkiye de şu anda buna yönelmiş durumda. Bunu en iyi bilen kurumlardan biri de TEPAV olmalı.

Ihracatımızın yüzde 48'ini yaptığımız AB'de talebin daralması sonucunda mantık, üretimin talebin daralmadığı bölgelere yönlendirilmesini gerektirir. Türkiye de öyle yaptı. Irak, Suriye, Mısır, Cezayir, Libya'ya ek ticaret heyetleri düzenlendi ve bu ülkelere ihracatımız 10 milyar dolara yakın artış gösterdi. Sadece bunlar değil, geçen yıl 86 ülkeye ihracatımız arttı. Bu ülkelerin tamamına yakını Afrika ve Orta-Doğu bölgesinde yer alıyordu. **Bu yapılmamış olsaydı toplam ihracatımız 102.2 milyar dolar değil, büyük olasılıkla 95 milyar dolar düzeyinde kalacak, işsizlik oranı daha da yükselecek, sanayi üretimi daha fazla gerileyecekti.**

Bu yolu seçen tek ülke de Türkiye değildi. Almanya ve Fransa da aynı şeyi yaptı; Brezilya da. Geçen yıla kadar Brezilya'nın birinci dış ticaret partneri ABD iken, bilinçli olarak Çin'e ağırlık veren Brezilya hükümeti amacına ulaştı ve bir numaralı pazarı olan ABD'de talep gerilerken, 2009 yılında en çok ihracat Çin'e gerçekleştirdi. Brezilya'nın yaptığı ikinci şey ise Afrika ve Arap ülkelerine odaklanmak oldu ve bunu da başardı. Geçen yıl Brezilya ihracatının arttığı tek kıta Afrika'ydı.

Komşuları görmemeli miyiz?

Türkiye'nin (Nahçıvan hariç) yedi kara komşusu var. **Dünya üzerinde yedi komşusu olup da, komşuları ile ticaretinin toplam dış ticareti içindeki payının Türkiye kadar düşük olduğu başka bir ülke olmadığını biliyor musunuz?** Avusturya, Fransa, Ukrayna, Polonya, İran, Hindistan, Macaristan yedi komşusu olan ülkeler ve hepsinin komşularıyla ticaret oranı Türkiye'ninkinden daha yüksek.

Bu tuhaflığı düzeltmeye çalışmayı "eksen kayması" olarak adlandırmak doğru değil. Yani başımızda mal satabileceğimiz müşteriler varken, bunları görmezden mi gelmeliyiz? Pekiyi ABD'nin, Almanya ve Fransa'nın bu ülkelere bizden çok ihracat yapmalarını nasıl değerlendirmeliyiz?

TOBB ve TEPAV ne yapıyor?

Nisan ayı sonunda TOBB Başkanı, Türkiye ekonomisi ile ilgili hatalarla dolu bir açıklama yapmıştı. Hatırlamak isterseniz, 26 Nisan 2010 tarihli **TOBB Başkanı Ne Diyor?** başlıklı yazıya göz atabilirsiniz.

TOBB, kendi alanında Türkiye'nin en büyük, mali kaynakları en geniş örgütü. Üniversitesi var, TEPAV'ı var. TEPAV'ın web sitesinde kendini tanımladığı "Hakkımızda" bölümünde "Kamu politikaları tasarımı sürecine katkıda bulunmak amacıyla ulaşmak için, Türkiye'deki fikir tartışmalarının bilgi-veri içeriğini arttıracak araştırmalar yapan TEPAV, araştırmalarını politika üretilecek somut konular üzerinde yoğunlaştırırken, sonuçları da somut ve uygulanabilir politika önerileri şeklinde ortaya koyuyor... TEPAV çalışmalarını, "objektif ve partiler-üstü" yaklaşımından ayrılmadan sürdürüyor." deniyor. Oysa iki gün önce açıkladığı ihracat raporunun bu özellikleri taşıdığını söylemek zor.

TEPAV'ın eleştirdiği performansa konu olan ihracatı devlet yapmıyor, TOBB'un kendi üyeleri yapıyor.

Devlet bu alanda strateji belirler, yol gösterir, finansman sağlar ya da finansmana aracılık eder. TEPAV çalışmasının ilk cümlesi ihracat stratejisinin olmadığını söylüyor ama şu anda yürürlükte olan ana strateji çerçevesinde beş çalışma yürürlükte. Bunlar, ihracata dönük üretim stratejisi, girdi tedarik stratejisi, ülke masaları, dış temsilcilik sayısının artırılması ve Eximbank'ın yeniden yapılandırılması. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın şu ana kadar yüz olan ticaret müşaviri sayısının geçtiğimiz aylarda 250'ye çıkarıldığını da hatırlatayım.

Bu stratejiler belirlenirken, toplantılara davet edilip, görüşü sorulan ve fikirleri alınan kurumlardan birinin de TOBB olduğunu söyleyerek bu uzun yazıyı bitireyim.

İyi tatiller.